

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. NYTKIS ry tarkastelee hallituksen esitystä erityisesti sukupuolten tasa-arvon ja naisten ja tyttöjen aseman näkökulmasta.

NYTKIS ry pitää myönteisenä, että esityksessä tunnistetaan kotoutumiskoulutuksen ja lukutaitokoulutuksen merkitys erityisesti maahanmuuttajanaisten kotoutumiselle ja työllistymiselle. Esityksessä tuodaan esiin, että lukutaitokoulutuksen osallistujista enemmistö on naisia, ja että koulutus uudistuksilla voi olla pitkällä aikavälillä myönteisiä vaikutuksia heikoimmassa asemassa olevien naisten asemaan.

NYTKIS ry esittää kuitenkin huolensa siitä, että aikuisten perusopetukseen ja omaehtoiisiin opintoihin on esitetty 30 vuoden yläikärajaa. Myös hallituksen esityksessä todetaan, että ikärajan asettaminen kohdistuu todennäköisesti suhteettomasti juuri naisiin, erityisesti niihin, joiden koulutuspolku on katkennut raskauden, vanhempainvapaan, hoivavastuiden, pakolaisuuden tai traumaattisten kokemusten vuoksi. Vaikka poikkeamismahdollisuus mainitaan dokumentissa, se jää harkinnanvaraiseksi ja voi johtaa kuntakohtaisiin eroihin.

NYTKIS ry katsoo, että ikäraja tulisi poistaa tai poikkeussäännöstä täsmentää velvoittavammaksi ja valtakunnallisesti yhdenmukaiseksi.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry on huolissaan esitetyistä kotoutumisen edistämiseen liittyvistä leikkauksista. Vaikka yleisesti hallituksen esityksen sukupuoli- ja ihmisoikeusvaikutuksia on käsitelty

esityksessä melko kattavasti, NYTKIS ry katsoo, että säästöjen sukupuoli- ja tasa-arvovaikutuksia ei hallituksen esityksessä ole arvioitu riittävän kattavasti. Erityisen tärkeää on tarkastella säästöjen vaikutuksia haavoittuvassa asemassa oleviin naisiin.

Vaarana on, että rahoituksen vähentäminen heikentää juuri niiden naisten kotoutumista, jotka tarvitsevat pitkäkestoista, yksilöllistä ja matalan kynnyksen tukea. Ilman riittäviä resursseja riskinä on, että sukupuolten välinen eriarvoisuus työmarkkinoilla syvenee entisestään.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

NYTKIS ry pitää tärkeänä hallituksen esityksessä esiteltyä tavoitetta purkaa kotoutumisen niin sanottua kahden polun mallia ja vahvistaa naisten osallisuutta työmarkkinoilla.

Samalla NYTKIS ry on huolissaan siitä, että kotoutumisen velvoittavuuden lisääminen perustuu oletukseen, jonka mukaan yhdenmukaiset velvoitteet johtavat yhdenvertaisiin lopputuloksiin. Todellisuudessa velvoitteet kohdistuvat samanlaisina hyvin erilaisissa asemassa oleviin naisiin. Velvoitteiden kiristäminen voikin käytännössä kohdistua kohtuuttomasti naisiin, joilla on usein heikommat lähtökohdat velvoitteiden täyttämiseen esimerkiksi heikon kieli- tai kirjoitustaidon hoivavastuiden tai perhetilanteen vuoksi. Myös erilaiset traumat, vammat ja naisten osallistumista rajoittavat yhteisöjen rakenteet (ml. pakottava kontrolli) voivat vaikeuttaa velvoitteiden täyttämistä.

NYTKIS ry ehdottaa, että lainsäädäntöön lisätään selkeät säännökset velvoitteiden joustamisesta ilman sanktioita yllä kuvatun kaltaisissa tilanteissa.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

NYTKIS ry pitää myönteisenä pyrkimystä tehostaa ohjautumista kotoutumisen alkuvaiheen palveluihin. On tärkeää, että kaikki maahanmuuttajat tavoitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

NYTKIS kuitenkin korostaa, että palveluprosessien yhdenmukaistaminen ei saa johtaa yksilöllisten tarpeiden sivuuttamiseen. Erityisesti sellaisten naisten osalta, joiden osallistumista saattavat rajoittaa erilaiset perhe- tai yhteisö rakenteet, on varmistettava sukupuolisensitiivinen ohjaus ja tuki, aktiivinen tavoittaminen sekä matalan kynnyksen palvelut.

NYTKIS huomauttaa, että nais erityisenä kysymyksenä laadukas, ammattimainen ja sukupuolisensitiivinen tulkkaus on yksi keskeisiä tasa-arvokysymyksiä. Ammattimaisen tulkkauksen saatavuudessa on kyse tasa-arvokysymyksestä, sillä maahan muuttaneiden naisten (erityisesti perheellisten) suomen ja ruotsin kielen taito ja sen oppiminen on usein hitaampaa ja haastavampaa kuin miesten. Viranomaisilla on velvollisuus tarjota tulkkauspalvelut sitä tarvitseville.

NYTKIS kannattaa Ruotsin mallin mukaista tulkkauspalveluiden jatkuvaa saatavuutta, jolla edistettäisiin parhaalla mahdollisella tavalla maahanmuuttajanaisten kotoutumista yhteiskuntaan. NYTKIS ehdottaa, että hallitus harkitsee erillisen tulkkilain valmisteluun ryhtymistä, jolla säädettäisiin tulkkauksen laadun varmistamisesta kaikessa julkishallinnon asioinnissa.

Muut huomiot

NYTKIS ry kiittää asetuksen valmistelijoita sukupuolivaikutusten kattavasta arvioinnista läpi esityksen. NYTKIS haluaa kuitenkin kiinnittää hallituksen huomion siihen, että lapsivaikutusten arviointi ei sisällä sukupuolierittelyä, jolloin tyttöjen asema jää esityksessä lähes kokonaan näkymättömäksi. Esityksessä ei myöskään tarkastella sitä, kuinka kotoutumispolitiikan muutokset voivat vaikuttaa tyttöjen koulutuspolkuihin, mahdollisesti lisääntyvään hoivavastuuseen tai hyvinvointiin. Riski siitä, että sukupuolistereotyytiat ja haitalliset sosiaaliset normit vaikuttavat kielteisesti maahanmuuttajatyttöjen elämään, on korostunut.

Tasa-arvoinen aikuisuus rakennetaan lapsuudessa ja nuoruudessa. Tasa-arvovaikutusten arviointia tuleekin tehdä johdonmukaisesti myös lasten kohdalla, erilaisista kulttuurillisista taustoista tulevien tyttöjen mahdollisesti poikia heikompi asema tunnistaen. NYTKIS katsoo, että hallituksen esityksen jatkovalmistelussa lapsivaikutusten arviointi tulee tehdä sukupuolinäkökulma ja erityisen haavoittuvaisessa asemassa olevat lapset huomioiden.

NYTKIS toivoo tässä lausunnossa esitettyjen näkökulmien ja lisäysten huomioimista esityksen jatkovalmistelussa.

Anttonen Taru
Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry